

Ted Lindquist 2025-04-15

Er referens: KN 2024/01912

Klimat- och näringslivsdepartementet

Kärnkraftskommunernas yttrande över Kärnkraftsprövningsutredningens – Delbetänkande effektiv tillståndsprövning och ändamålsenliga avgifter” (SOU: 2025:7).

Kärnkraftskommunernas Samarbetsorgan (KSO) har fått rubricerade delbetänkande för yttrande. KSO:s styrelse har den 21/3 2025 uppdragit åt Presidiet och KSO- samordnaren att avge ett yttrande. Remissvaren ska ha kommit in till Klimat- och näringslivsdepartementet senast den 16 april 2025.

Inledning

KSO är sedan 1977 ett samarbetsorgan för kommuner med kärntekniska anläggningar och kärnavfallsanläggningar. Samarbetsorganet lämnar gemensam service till medlemskommunerna och de tre lokala säkerhetsnämnderna vid kärntekniska anläggningar i operativ drift. För närvarande har KSO följande medlemmar: Nyköpings kommun, Oskarshamns kommun, Varbergs kommun och Östhammars kommun. Oskarshamn, Varberg och Östhammar har kärnkraftverk och kärnavfallsanläggningar i operativ drift och det finns sedan 1981 statliga insynsorgan i form av lokala säkerhetsnämnder i dessa kommuner. Så var fallet även i Kävlinge kommun/Barsebäcksverket och Nyköpings kommun/Studsvik fram till den 10 januari 2023 då dessa två säkerhetsnämnder avvecklades.

Yttrande

Allmänna kommunala synpunkter

KSO vill inleda med att framhålla att Kärnkraftskommunerna och medlemskommunerna är väl förtrodda med vad som krävs för att vara ”värdkommuner” för kärntekniska anläggningar under mer än 40 år. Samarbetsorganet vill därför särskilt trycka på kärnkraftens påverkan på de aktuella platserna i samband med lokalisering av större traditionella reaktorer respektive Små Modulära Reaktorer (SMR). Dessa långsiktiga investeringar kommer att få stor påverkan på lokalsamhället under många år. För Kärnkraftskommunerna är det därför en grundläggande förutsättning att det finns betryggande insynsmöjligheter för berörda kommuner under hela tillståndsprövningsprocessen och även under driften av de kärntekniska anläggningarna.

KSO vill också understryka det faktum att de kärntekniska kommunerna tar ett nationellt ansvar för dessa frågor och då bör statsmakterna också kompensera kommunerna ekonomiskt. De kärntekniska frågorna är inte en del av den kommunala kärnverksamheten såsom skola, omsorg och äldreomsorg. Kärnkraft och kärnteknisk verksamhet är i första hand en nationell angelägenhet och kan inte anses utgöra en kommunal angelägenhet/kärnverksamhet. Samtidigt är det en utmaning för kommunerna att hantera ett brett spektrum av planerings, säkerhets- och infrastrukturfrågor som alla kräver en samordning och nära samverkan mellan kommunerna, regionerna och staten/myndigheterna samt industrin vid etablering av ny kärnteknisk verksamhet.

De kärntekniska kommunerna behöver därför kompenseras ekonomiskt för att kunna följa frågorna och informera medborgarna samt för att kunna upprätthålla kompetensen långsiktigt både när det gäller de förtroendevalda och när det gäller kommunernas tjänstepersoner. I denna del bör en jämförelse göras med statens finansiering av kommunernas medverkan i kärnavfalls- och slutförvarsprocessen under många år.

I sammanhanget är även mervärdesavtalet från 2009 mellan parterna Oskarshamns och Östhammars kommuner å ena sidan och kraftindustrin å andra sidan av intresse. I avtalet slås bland annat fast att kommunerna medverkar till en lösning av en nationell fråga avseende omhändertagande av kärnavfallet, vilket ska bidra till utvecklingen i de två kommunerna inom olika områden såsom, exempelvis: nya arbetstillfällen, utbildning, stöd till nya företagsetableringar, infrastruktur och attraktivitet/platsmarknadsföring

Med detta sagt krävs lokala förutsättningar för att kunna genomföra energipolitiken. KSO vill därför understryka och framhålla att förutsättningar och tidigare erfarenheter visar att etableringen av kärntekniska anläggningar på andra platser än redan befintliga ger vid handen att dessa processer kommer att ta lång tid. Om ambitionen är att inom rimlig tid få till stånd en utbyggnad av kärnkraften torde den snabbaste vägen vara att skapa förutsägbara, legala och ekonomiska förutsättningar för redan existerande platser för kärnkraftsproduktion. På dessa platser finns också kompetensen och kunskapen, såväl hos anläggningsägare som allmänhet och förtroendevalda. Med tanke på det stora och akuta behov av fossilfri energi som Sverige - och världen - står inför, förefaller det som mer optimalt att bygga ny kärnkraft på orter där den lokala acceptansen redan finns och där det också finns en etablerad dialog mellan kommunala företrädare och företagsledningen hos anläggningsägarna samt mark- och planförutsättningar som möjliggör en etablering i inom angivna tidsramar i regeringens ”Färdplan för ny kärnkraft i Sverige”.

Kärnkraftskommunerna konstaterar också att det kommer att vara marknaden som avgör om ny kärnkraft kommer att byggas eller inte eftersom nybyggnation bygger på en bedömning om ekonomiskt lönsamhet. En annan förutsättning är att det finns klara och långsiktiga spelregler och finansiering för att marknads aktörer ska våga genomföra de omfattande investeringar som krävs, vilket nu har klargjorts i regeringens proposition ”Finansiering och riskdelning vid investeringar i ny kärnkraft” (Prop. 2024/25:150), som presenterades den 27 mars.

Kärnkraftskommunerna menar att det i Sverige och i Europa i övrigt är mycket angeläget att både nationella regeringar/statsmakterna och industrin ser kommunerna som viktiga aktörer i lokaliserings- och beslutsprocessen kring ny kärnkraft och ny kärnteknik samt i samband med hanteringen av kärnavfallet. Utan en lokal acceptans förankrad hos olika intressenter på lokal nivå är någon energiomställning till ett elektrifierat samhälle inte realistiskt möjligt. KSO anser att en lokal förankring är nödvändig för samhällets elektrifiering och för ny kärnteknik på delvis nya platser. Utan den lokala förankringen är det inte heller möjligt att hantera klimatförändringarna och samtidigt göra det möjligt att sluta kärnbränslecykeln. För framgång behöver även befolkningen känna att man får något tillbaka. När det gäller slutförvarsprocessen har berörda kommuner arbetat med mervärdesavtalet som gynnar kommunerna och invånarna och där invånarna känner att man får något tillbaka. Under den mer än 30-åriga platsvalsprocessen har några värdefulla slutsatser kunnat dras såsom:

- det tar lång tid att skapa förtroende,
- nyckelord: Kommunikation–Delaktighet–Transparens–Öppenhet–Lokal acceptans,
- processen är lika viktig som fakta,
- en realistisk tidsplan, samt
- en förutsägbar och transparent process är central.

Kärnkraftskommunerna ser positivt på att det sedan en tid pågår en utvecklad dialog mellan statsmakterna och den lokala kommunala nivån genom initiativ från regeringens sida för att öka kommunernas beredskap inför processen kring etablering av ny kärnkraft.

Samtidigt är KSO något tveksamt till nyttan av att engagera ett så stort antal kommuner i processen kring etableringen av ny kärnkraft i landet. De etablerade kärntekniska kommunerna har många års erfarenhet och kompetens samt lokal acceptans när det gäller att vara värdkommuner för kärnteknisk verksamhet, vilket nya kommuner helt saknar. Intresset hos dessa nya kommuner är förstås positivt, men det gäller att hantera processen kring ny kärnkraft på ett förtroendefullt och rätt sätt. Till saken hör också att den nya tekniken kring SMR- reaktorer inte är fullt utvecklad för närvarande och ännu inte tagen i drift någonstans i världen. Kärnavfallsfrågan och det framtida systemet för hantering av de nya reaktorernas avfallstyper finns inte heller framtaget ännu. KSO har en förhoppning om att de pilotprojekt om ökad beredskap i kommuner inför ny kärnkraft, som Naturvårdsverket har i uppdrag att samordna under 2025, och den erfarenhetsöverföring som sker mellan offentliga parter på Kärnkraftssamordnarens initiativ kommer att medverka till att denna process genomförs på rätt sätt.

Vidare anser KSO att arbetet i Kärnkraftsprövningsutredningens Expertgrupp är av stor vikt när det gäller de olika delarna i utredningens uppdrag fram till 2026. Det är därför mycket värdefullt för Kärnkraftskommunerna att finnas representerat i Expertgruppen för att kunna vara delaktig i den samverkan som sker mellan regeringskansliet och olika berörda aktörer inom området.

Kommunala synpunkter på delbetänkandet

Kärnkraftskommunerna instämmer i behovet av ökad energiproduktion i landet för att bidra till den gröna omställningen samt stärka energisäkerheten och förmågan både nationellt och på EU-nivå. Inte minst med tanke på det betydligt försämrade säkerhetspolitiska läget. Här behöver staten ta ett helhetsansvar samtidigt som den lokala demokratin inte åsidosätts. Kärnkraftskommunerna välkomnar i stora utredningens förslag i delbetänkandet eftersom både omvärlds- och energipolitiska förhållanden har förändrats sedan den tidigare energiöverenskommelsen träffades mellan huvuddelen av riksdagens partier 2016. Samtidigt krävs en långsiktig politisk enighet och en energiöverenskommelse för framtiden som innebär att det finns klara och långsiktiga spelregler och finansiering för att marknadens aktörer ska kunna genomföra de omfattande investeringar som krävs.

KSO vill särskilt understryka utredningens slutsats att den lokala acceptansen är central och avgörande för etableringen av ny kärnkraft. Den lokala demokratin i form av den kommunala självstyrelsen måste värnas och respekteras. Därför är det av vikt att beslutsprocesserna görs effektiva, förutsägbara och transparenta för att skapa kommunal delaktighet samt acceptans och förtroende för systemet hos allmänheten. Detta gäller i synnerhet i kommuner som inte har haft kärnteknisk verksamhet sedan tidigare.

KSO anser att lagstiftningen måste säkerställa att systemet är robust och tillförlitligt, inklusive högt ställda säkerhetskrav gällande uppförande, drift, avfallshantering och avveckling. Systemet måste vara konstruerat för att även fungera i tider av krig och kris, särskilt med beaktande av det försämrade säkerhetspolitiska läget. Som en del av detta system måste även transporter av kärnbränsle och kärnavfall till och från anläggningen inkluderas. Om nya anläggningar etableras i inlandet istället för längs kusten enligt hittillsvarande praxis, så medför det nya behov av säkra landtransporter. Systemet måste utgå från en lösning som säkerställer drift över en lång tid samt avfallshantering och framtida avveckling.

KSO anser att det krävs riktlinjer från staten om hur framtida typer av kärnavfall ska hanteras. För nuvarande avfallstyper finns en beprövad och godkänd teknik. Frågor som uppstår i framtiden är exempelvis –finns behov av ett mellanlager som idag? – finns behov av ett slutförvar som idag? - hur ska hanteringen ske av kärnavfallet fram till att ett nytt avfallssystem är på plats? Av intresse är också frågan om vilken risk staten ska ta och vilken risk industrin ska ta. Enligt KSO:s mening får avfallsfrågan och slutförvaret därför anses som en utmaning framöver.

Systemet måste säkerställa att anläggningarna endast drivs av aktörer som har kapacitet och kompetens för denna typ av komplexa anläggningar och för att hantera, lagra och transportera bränsle och kärnavfall till och från anläggningen.

KSO tillstyrker förslaget om ett tidigt principbeslut från regeringen under förutsättning att det kommunala vetot behålls. För att regeringen ska kunna fatta ett principbeslut krävs, enligt utredningens förslag, tillstyrkan från kommunfullmäktige. Förslaget innebär att kommunens vetorätt flyttas från miljöbalken till den nya lagen om principbeslut och därmed hamnar även kommunens beslut tidigare i processen än i en prövning enligt nuvarande lagstiftning. Allmänhetens acceptans är, som beskrivs i utredningen, central vid prövningen av den här typen av kärntekniska anläggningar och det finns många aspekter som bör bedömas både på central nivå av regeringen och på lokal nivå av kommunen. Kärnkraftskommunerna delar utredningens syn att det är fördelaktigt att de politiska ställningstagandena kommer in tidigt i prövningsprocessen, innan en sökande har lagt ned stora resurser. KSO vill även understryka vikten av att det klargörs vad en ansökan ska ha för innehåll i övrigt. Alla otydligheter i dessa avseenden riskerar att leda till oenighet bland berörda aktörer och förlängda tillståndprocesser. Ett komplett underlag i god tid är därför centralt. Kärnkraftskommunerna vill även lyfta fram vikten av lokal förankring under platsvalsprocessen för ny kärnkraft och en grundpelare för kommunerna är den kommunala vetorätten, som är en absolut förutsättning för att överhuvudtaget kunna nå framgång med nya etableringar. För att en kommun ska överväga att påbörja en diskussion om en kärnkraftsetablering måste den kunna göra det i förvisningen om att det är möjligt att när som helst under processen kunna säga nej. Samtidigt gäller det för både industrin och myndigheterna att vara tidigt ute i förankringsprocessen i berörda kommuner och även kommunerna måste ligga i framkant i detta avseende. En grundläggande förutsättning är därför att en kommun genom beslut i kommunfullmäktige fortsatt ska ha ett avgörande inflytande i frågan om en anläggning för kärnteknisk verksamhet/ kärnkraftsreaktor ska få etableras i kommunen.

Kärnkraftskommunerna avstyrker utredningens förslag om att en ansökan om principbeslut ska ha en remisstid på minst tre veckor. Det är inte realistiskt för en kommun att kunna handlägga denna typ av ärende inom den tiden. I 9 § i författningsförslaget behöver remisstiden förlängas betydligt. Detta gäller i synnerhet den kommun som ska ta ställning till om man ska tillstyrka verksamheten eller inte. Det är av stor vikt att det finns tillräckligt med tid för berörda kommuner och myndigheter att hantera en remiss gällande en ny kärnteknisk anläggning. För den kommun som ska ta ställning till om man ska tillstyrka verksamheten eller inte är förslaget om minst tre veckor remisstid alldeles för kort för denna typ av verksamhet. Allt för att det ska finnas rimlig tid för en kommunal beredning av ärendet i nämnder, styrelser och slutligen i kommunfullmäktige. En remisstid om cirka tre veckor kan därför inte anses som möjlig. I sammanhanget kan även en jämförelse göras med föreliggande delbetänkande från Kärnkraftsprövningsutredningen. Remissen expedierades av regeringskansliet 2025-01-16. Remisstiden löper ut 2025-04-16. Alltså en remisstid på totalt tre månader. En beredning av vetofrågan är ett principiellt ärende som enligt kommunallagen slutligt ska beslutas i kommunfullmäktige med tid för erforderlig beredning i kommunala styrelser och nämnder.

KSO tillstyrker att det ska krävas en strategisk miljöbedömning som grund för ett principbeslut. KSO vill åter understryka vikten av att den lokala nivån (kommunen) även har tillräckligt underlag för att även förstå vilka effekter och konsekvenser som etableringen kan komma att få på den lokala miljön. En strategisk miljöbedömning bör därför ingå i en ansökan om principbeslut. En ansökan om principbeslut ska även omfatta andra väsentliga uppgifter om ägande, finansiering, hantering av kärnavfall med mera för att kommunen ska kunna tillstyrka verksamheten.

KSO vill påtala att etablering av nya kärntekniska anläggningar tar stora markområden i anspråk och innebär omfattande arbete för en kommun, bland annat i form av detaljplanearbete och bygglovshantering samt andra nödvändiga tillstånd och dispenser.

Det gäller inte bara själva anläggningen, utan även annan påverkan på omgivningen som anläggningen för med sig. Detta medför ett behov av tid och resurser för att bedriva planarbete och till aktiviteter för information och delaktighet

KSO vill också påpeka att arbetet med kärnkraft tar resurser från andra kommunala uppgifter, vilket kan leda till undanträngningseffekter för välfärdstjänster. Dessutom behöver samhällsbygget kring ett kärnkraftsprojekt hanteras. Där behoven kommer variera beroende på vilken fas projektet är i. Under både bygg- och driftsfas kommer det till exempel finnas flera tillfälliga arbetare på plats. En etablering av större anläggningar medför att tusentals nya arbetstillfällen skapas och KSO vill därför peka på vikten för kommunen att även kunna hantera samhällsbygget vid ett kärnkraftsbygge. Anläggningspersonal och externa entreprenörer ska exempelvis kunna bo och leva under uppbyggnaden och driften av ny kärnkraft. Etableringen eller utbyggnaden av kärnkraft i en kommun innebär inte enbart ett behov av kunskapsuppbyggnad och deltagande i prövningsprocessen för berörd kommun. En snabb och kraftig tillväxt kan således innebära stora utmaningar för kommuner gällande till exempel att möjliggöra för nya bostäder och att erbjuda kommunal service som skola och omsorg. Det behöver säkerställas att nödvändig infrastruktur finns och att till exempel statliga vägar är i sådant skick att de klarar både ökad befolkning och ökad verksamhet. Andra viktiga frågor för lokalsamhället är bland annat säkerhets- och beredskapsfrågor.

Frågor som rör kärntekniska lösningar för att bygga ny kärnkraft hanteras av kraftindustrin, men mer mjuka/sociala frågor runt samhällsbygget måste också kunna hanteras. Enligt Vattenfalls förstudie för ny kärnkraft på Väröhalvön vid Ringhalsverket kan det förväntas 10 000-12 000 personer under byggtiden, vilket kommer att medföra behov av infrastruktur och boende med mera. Det är därför angeläget att industrin har förståelse för vad samhällsbygget medför och kräver även i dessa delar. Dessa faktorer ur ett bredare perspektiv bör även vägas in i beredningen av ansökan i tillståndsprövningsprocessen inför regeringens principbeslut.

KSO konstaterar att kommunerna har planmonopol och kan och behöver vara proaktiva för att möjliggöra etablering av ny kärnkraft. Dessutom kräver stora planeringsprojekt resurser, vilket förutsätter att både kommunen och det lokala näringslivet är på tårna. Stora komplexa projekt kräver både specialkompetens inom olika områden och personella resurser, vilket också ställer krav på kompetensförsörjningen för kvalificerad kommunal personal samt vidare- och fortbildning.

I delbetänkandet avsnitt 10.1.3 ”Utvecklingsbehov i nya kärnkraftskommuner” läggs även förslag som rör de lokala säkerhetsnämnderna vid kärnkraftverken. Säkerhetsnämnderna inrättades 1981. Säkerhetsnämnder fanns under många år i fem kommunerna med kärnteknisk verksamhet (Kävlinge, Nyköping, Oskarshamn, Varberg och Östhammar). Dessa statliga insynsmyndigheter på lokal nivå har varit förmån för översyn vid två tillfällen de senaste åren. 2022/23 av Strålsäkerhetsmyndigheten, SSM, och 2024 av Statskontoret. Frågan övervägs nu åter i regeringskansliet. Efter översynen 2022/23 beslutade regeringen att fr.o.m. 2023-01-10 avskaffa de lokala säkerhetsnämnderna i Kävlinge kommun/Barsebäcksverket och i Nyköpings kommun/Studsvik. Säkerhetsnämndens primära uppgift rör insyn i och möjlighet att informera kommunens medborgare om frågor som rör planeringen av beredskapen mot olyckor, särskilt kärnkraftsolyckor. Detta är ett unikt insynsorgan på lokal nivå inte minst i ett internationellt perspektiv.

Vilket också bekräftas av den höga nivån av lokal acceptans när det gäller kärnteknisk verksamhet i kommunerna med kärntekniska anläggningar i operativ drift. När nu Sverige ska bli en ledande nation inom det kärntekniska området genom satsningar på ny kärnkraft så anser KSO att behovet av lokal insyn i den kärntekniska verksamheten är större än på många år och därmed också behovet av lokala säkerhetsnämnder.

KSO noterar att utredningen i samma avsnitt gör bedömningen att lokala säkerhetsnämnder kan behöva inrättas i nya kärnkraftskommuner. Tidpunkten för inrättande behöver anpassas till när prövning och uppförande beräknas påbörjas.

Vidare konstaterar utredningen att ”lokala säkerhetsnämnder sedan inrättandet har fyllt en viktig roll vilket de alltjämt kan ha även fortsättningsvis, inte minst mot bakgrund av frågor om dels slutförvaring av använt kärnbränsle och nyetablering av kärnkraft. De lokala säkerhetsnämnderna har troligen historiskt varit en god grund för det, och bör även vara det i framtiden. Nämnderna bidrag till lokal förankring och förtroendeskapande information genom insyn och möjlighet till lokal informationsspridning bör således beaktas även vid nyetablering av kärnkraft”. Kärnkraftskommunerna ser det som synnerligen positivt att utredningen nu slår fast vikten av det unika insynsorganet de lokala säkerhetsnämnderna. KSO anser därför att pågående översyn av de befintliga säkerhetsnämnderna, som för närvarande bereds i regeringskansliet, måste leda till att regeringen kommer till ett motsvarande beslut för samtliga säkerhetsnämnder inför framtiden.

När det gäller delen i delbetänkandet som avser ansöknings- och granskningsavgifter vill KSO framhålla vikten av att berörda statliga myndigheter har tillräckliga resurser och kompetens för att kunna hantera och utöva tillsyn över befintlig kärnkraft samt ansökningar och prövningar enligt det nya prövningssystemet, som behöver hanteras på ett kompetent och effektivt sätt. KSO lämnar i övrigt inga synpunkter på delen i delbetänkandet om ansöknings- och granskningsavgifter.

Utredningen föreslår en tydligare uppdelning mellan tillståndsprövningen enligt miljöbalken och kärntekniklagen. Prövningen enligt miljöbalken föreslås avse endast konventionell miljöpåverkan och prövningen enligt kärntekniklagen endast frågor om säkerhet och strålskydd. KSO förutsätter att utredningens föreslagna ändringar inte innebär sänkta krav när det gäller konventionell miljöpåverkan eller säkerhet och strålskydd. En tydligare uppdelning mellan prövningarna bör också innebära att processen blir mer flexibel och bör skapa förutsättningar för tidseffektivitet, som utredningen också konstaterar. Kärnkraftskommunerna ser fördelar med den föreslagna tydligare uppdelningen mellan vad som provas enligt miljöbalken och vad som provas enligt kärntekniklagen, men vill betona vikten av att samtliga relevanta aspekter och frågeställningar även fortsatt utreds och provas utifrån ett helhetsperspektiv.

KSO ställer sig positivt till utredningens förslag införandet av stegvis prövning i kärntekniklagen och anser att detta skapar en ökad tydlighet. KSO tillstyrker att instansordningen ändras så att Strålsäkerhetsmyndigheten beslutar om alla tillstånd till kärnteknisk verksamhet enligt kärntekniklagen.

Myndigheten har enligt förslaget också möjlighet att till regeringen lyfta frågor av principiell betydelse eller av särskild vikt för prövning. Enligt utredningens förslag ska Strålsäkerhetsmyndigheten ”inhämta de yttranden som behövs från övriga myndigheter, kommuner och andra som är berörda” vid prövning av verksamhet som omfattas av den föreslagna lagen om principbeslut. Förslaget innebär ett förtydligande gällande möjlighet till deltagande och insyn i prövningen enligt kärntekniklagen. Myndigheter, kommuner och andra berörda kan på olika sätt bidra till processen. KSO är positiv till att det tydliggörs att fler parter, bland annat kommuner, ska höras i samband med prövningen enligt kärntekniklagen då det i kommunerna finns stor lokal kunskap som kan vara av betydelse i prövningen.

Kärnkraftskommunerna delar utredningens bedömning att det för nya kärnkraftskommuner finns ett behov av att kunna ta del av ändamålsenliga informations- och utbildningsinsatser, men vill även peka på motsvarande behov i befintliga kärntekniska kommuner. Informations- och utbildningsinsatser såväl som deltagande i tillståndsprövningen innebär stora insatser för en kommun med risk för undanträngningseffekter på annan kommunal verksamhet. Med tanke på att energiförsörjning är en nationell angelägenhet som är av betydelse för hela Sveriges befolkning anser KSO att det är viktigt att berörda kommuner, utöver de rättsliga möjligheterna till påverkan, ges ekonomiska förutsättningar att delta under hela processen. I prövningen av slutförvar finns jämförelsevis ett finansieringssystem som möjliggjort för kommunerna att få ersättning från Kärnavfallsfonden för en del av det arbete kommunerna lägger ner på kärnavfalls- och slutförvarsfrågan.

Kärnkraftskommunerna konstaterar att de lokala förutsättningarna och incitamentsstrukturerna idag ser annorlunda ut än då kärnkraften byggdes ut på 1970- och 1980- talet. Fram till 1978 fanns en lokal fastighetsskatt som gav incitament för kommuner att medverka i utbyggnaden och staten var en mer aktiv part i utbyggnaden av kommunal infrastruktur. Skolan var statlig och i likhet med annan infrastruktur och samhällsplanering betydligt mer centraliserad. Idag råder andra förutsättningar. Kommunens ansvar har utökats inom nämnda områden, samtidigt som kraven successivt höjts och omvärlden blivit mer komplex. Arbetskraften är mer högt utbildad och lätttröglig och arbetsmarknaderna har vidgats geografiskt. Kopplingen mellan arbete och boende (beskattningsort) har luckrats upp. KSO anser därför att regeringen bör initiera en översyn av de kommunalekonomiska förutsättningarna och incitamenten för att vara värdkommun för kärnkraft, som ett led i det som nu görs för att underlätta för ny kärnkraft.

När det gäller frågor om miljö, klimat och människors hälsa så kommer en ökad användning av kärnkraft innebära att mängden använt kärnbränsle och kärnavfall som behöver tas om hand ökar när det gäller både kortlivat och långlivat låg- och medelaktivt avfall, men även kortlivat och långlivat högaktivt avfall. Det radioaktiva driftavfallet behöver omhändertas i slutförvar, vilket medför behov av nya eller utvidgade slutförvar för både kortlivat och långlivat radioaktivt avfall. Även nya eller utvidgade mellanlager kan behövas. Vidare kan byggande av nya reaktorer och slutförvar medföra påfrestningar på miljön när det gäller schaktmassor, buller och transporter samt få påverkan på människors hälsa i områden där anläggningarna uppförs. KSO vill därför åter framföra vikten av att statsmakterna klargör hur kärnavfallsfrågan för nya reaktorer ska hanteras och hur kommunerna ska kompenseras och vilken typ av finansiering som ska gälla avseende kärnavfallet. KSO konstaterar att regeringen har godkänt metoden och platserna för nuvarande kärnavfall i sitt tillåtlighets-beslut 2022-01-27. Beslutet gäller dock bara för det nuvarande kärnkraftsprogrammet och existerande reaktorer. Kärnkraftskommunerna ser nu fram mot Kärnkraftsprövningsutredningens fortsatta arbete i Expertgruppen när det gäller frågan om nytt kärnavfallssystem. KSO-kommunerna och i synnerhet Oskarshamns och Östhammars kommuner har en lång erfarenhet av att arbeta med kärnavfallsfrågor och slutförvarprocessen. Även i dessa sammanhang är vikten av resurser för insyn, öppenhet, dialog och delaktighet av stor betydelse för berörda kommuner.

KSO ser samtidigt med tillfredsställelse att berörda kärntekniska kommuner åter har tilldelats resurser ur Kärnavfallsfonden för att kunna etablera en lokal organisation i kommunerna för att hantera kärnavfallsfrågorna och bibehålla och utveckla kompetensen hos både förtroendevalda och tjänstepersoner samt vidmakthålla en seriöst arbetande organisation under den stegvisa beslutsprocessen kring ett slutförvar samt utbyggnaden av både mellanlagret för använt kärnbränsle, CLAB, i Oskarshamn och slutförvaret för kortlivat radioaktivt avfall., SFR, i Östhammar.

Avslutningsvis vill Kärnkraftskommunerna lyfta ett område som inte tas upp i delbetänkandet, men som får anses viktigt för den svenska energiförsörjningen och det rör säker drift av existerande kärnkraftverk i operativ drift. För närvarande ligger fokus i stor utsträckning på nya innovativa reaktortyper som just nu befinner sig på ett mycket intressant utvecklingsstadium, exempelvis SMR. Samtidigt är det av stor vikt för svensk energiförsörjning att existerande svenska kärnkraftverk, som byggdes under 1970- och 1980-talen, fortsatt kan drivas säkert och med hög tillförlitlighet. Detta kräver stort fokus inte bara på innovation, utan framför allt på underhåll av äldre tekniska system och komponenter. Den långsiktiga kompetensförsörjningen hos både myndigheter, industri och akademi är då av stor vikt. Resurser till underhåll av äldre reaktorer och till långsiktig kompetensförsörjning inom både industri och statliga myndigheter får därför anses som viktigt under kommande år. I sammanhanget är förstås även pågående förstudier kring eventuell livstidsförlängning av befintliga reaktors drifttid av intresse.

Ted Lindquist 2025-04-15

FÖR KÄRNKRAFTSKOMMUNERNAS SAMARBETSORGAN (KSO)

Andreas Erlandsson
Ordförande KSO

Ann-Charlotte Stenkil
Vice ordförande KSO

Enligt uppdrag!

Ted Lindquist
KSO- samordnare